

مسئولیت پرداخت خسارت افت قیمت خودرو توسط شرکت‌های بیمه مطابق
حقوق ایران با نقد و تحلیل دادنامه ۱۴۰۰۶۳۹۰۰۰۸۳۲۳۲۳ شعبه پنجم دیوان
عالی کشور

محمد دادمهر^۱

دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۸؛ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۲۳

چکیده

از جمله موضوعات مهم حقوقی که در زندگی روزمره افراد تاکنون بسیار تأثیرگذار و چالش‌برانگیز بوده است، بررسی مسئولیت پرداخت خسارت افت قیمت خودرو است، از سویی، با توجه به آنکه این موضوع صراحتاً در قوانین ایران ذکر نشده شرکت‌های بیمه این نوع خسارت را نمی‌پردازند؛ اما با بررسی مفهوم قوانین موجود اعم از قانون مسئولیت مدنی و قانون بیمه اجباری در خصوص خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه و اصول حقوقی، شرکت‌های بیمه مکلف به پرداخت تمامی خسارات تا سقف تعهدات مالی از جمله خسارات افت قیمت خودرو می‌باشند و همچنین از طرفی اخیراً رأیی از شعبه پنجم دیوان عالی کشور مبنی بر اینکه افت قیمت وسیله نقلیه ناشی از حادثه رانندگی که منتسب به مقصر حادثه است از شرکت بیمه قابل مطالبه نیست در صورتی که در قرارداد بیمه به آن تصریح شده باشد، صادر شده است که در این مقاله به روش توصیفی تحلیلی سعی در نقد و بررسی آراء صادره می‌گردد.

کلیدواژه: مسئولیت مدنی، بیمه، خسارت افت قیمت خودرو، حادثه رانندگی، شخص ثالث.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه علوم قضایی رشته حمل و نقل تجاری

مقدمه

در جامعه امروزی ایران یکی از مسائل و مواردی که هرروزه با توجه به نوع و فرهنگ رانندگی و اشتباهات حین آن و همچنین با توجه به خودروهای مورد استفاده مردم، منجر به تصادفات گسترده و شدیدی می‌گردد و نیز با امعان نظر به اینکه قیمت خودروهای کارکرده بسیار بستگی به سابقه تصادف و یا عدم آن دارد لذا در این صورت بحث افت قیمت خودرو در تصادفات رانندگی که منجر به کاهش قیمت اصلی خودرو می‌شود، مطرح می‌گردد؛ بنابراین، در حال حاضر یکی از مسائل بااهمیت و مهم، مبحث مسئولیت پرداخت خسارت افت قیمت خودرو است.

از طرفی معمولاً اکثر شرکت‌های بیمه زیر بار مسئولیت پرداخت خسارت افت قیمت نمی‌روند در حالی که مطابق قوانین و اصول حقوقی جاری ایران که در فصول بعدی ذکر خواهیم نمود شرکت‌های بیمه مکلف به پرداخت خسارت افت قیمت بوده و بایستی تمامی خسارات زیان دیده تصادفات رانندگی از قبیل افت قیمت خودرو را پرداخت نمایند.

بیان مسئله

در حال حاضر، شرکت‌های بیمه مسئولیت پرداخت خسارت افت قیمت خودرو زیان دیده تصادفات رانندگی را نمی‌پذیرند. لذا در این مقاله سعی شده است مطابق حقوق و قوانین ایران به حل این مسئله پرداخته و اثبات شود که مطابق قوانین فعلی ایران شرکت‌های بیمه مکلف به پرداخت خسارت افت قیمت خودرو نیز می‌باشند.

ضرورت و هدف مقاله

در هر بخش از امور زندگی روزمره، انسان‌ها نیاز به قوانینی دارند تا این امور به‌طور کامل و بدون نقص پیش رود. شرکت‌های بیمه به دلیل آنکه قوانین صریحی در این خصوص وجود ندارد لذا از پرداخت خسارت افت قیمت خودرو در ابتدا خودداری کرده و زیان دیده ناگزیر بایستی به مراجع قانونی و قضایی برای حل مشکل خود اقدام نمایند. در این مقاله سعی شده است با استفاده از روش توصیفی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و تفسیر حقوق و قوانین فعلی ایران به بررسی مسئولیت پرداخت خسارت افت قیمت خودرو توسط شرکت‌های بیمه پرداخته شود.

سؤالات مقاله

- ۱ - میزان خسارت افت قیمت خودرو چگونه و بر چه اساسی محاسبه و تعیین می‌گردد؟
- ۲ - آیا مطابق حقوق ایران شرکت‌های بیمه علاوه بر پرداخت خسارات اصلی و مستقیم زیان‌دیده، ملزم به پرداخت خسارت افت قیمت خودرو نیز هستند؟
- ۳ - آیا بیمه شخص ثالث خسارت افت قیمت خودرو را می‌پردازد؟

فرضیات مقاله

در ابتدای تحقیق فرض می‌گردد، درست است که در حقوق و قوانین ایران به‌صراحت در خصوص، مسئولیت شرکت‌های بیمه به پرداخت خسارت افت قیمت خودرو زیان‌دیده، اشاره‌ای نشده است اما مسلماً تفسیر و مفهوم قوانین موجود که در ادامه ذکر خواهد شد شرکت‌های بیمه با همان بیمه‌نامه شخص ثالث (تا سقف تعهدات مالی که بر عهده‌دارند) علاوه بر پرداخت خسارات «اصلی» و به‌اصطلاح «مستقیم» مکلف به پرداخت خسارت افت قیمت خودرو نیز خواهند بود.

- ۱- مبانی مسئولیت پرداخت خسارت افت قیمت خودرو

مفاهیم

۱-۱: تعریف مسئولیت مدنی

عبارت «مسئولیت» کلمه‌ای عربی است و معادل فارسی آن عبارت «پاسخگویی» است. مسئولیت عبارت از پاسخگویی شخص در قبال اعمالی است که عرفاً به او استناد داده می‌شود که ضمانت اجرای قانونی آن برحسب نوع مسئولیت متفاوت است. بنابراین، مسئولیت مدنی عبارت است از: «التزام و تعهد قانونی شخص به جبران ضرر و زیانی که در نتیجه عمل مستند به او به دیگری وارد شده است (باریکلو، پاییز ۱۳۹۷). منشأ التزام و تعهد ممکن است اراده و قرارداد متعهد باشد که به تعهد ارادی یا قراردادی تعبیر می‌شود و یا ممکن است، قانون باشد که چنین تعهد و التزامی ضمان قهری یا مسئولیت مدنی به معنای خاص گفته می‌شود که به مناسبت انجام فعل زیان‌بار

نسبت به دیگری، قانون انجام دهنده فعل زیان‌بار را ملزم به جبران خسارات وارده می‌کند.

برای تحقق مسئولیت مدنی به معنای خاص، عناصری باید محقق شوند؛ به عبارت دیگر، شرایط سه‌گانه‌ی تحقق مسئولیت مدنی عبارت‌اند از:

- ضرری که به خواهان وارد شده است
- تقصیر واردکننده‌ی زیان. البته در مسئولیت مبتنی بر تقصیر، نیازمند اثبات این عنصر هستیم.
- رابطه‌ی سببیت؛ که غیر از رابطه‌ی علیت منطقی است. به این معنا که زبانی که به شخصی وارد شده است ناشی از تقصیر یا فعل زیان‌بار خوانده است و از انتساب و استناد ضرر به فعل شخص سخن به میان می‌آید (آخوندی، ۱۳۹۶).

۱-۲. خسارات تصادفات رانندگی

خسارات حاصل از تصادف به دودسته کلی مستقیم و غیرمستقیم تقسیم می‌شوند. خسارات مستقیم خساراتی هستند که به‌طور محسوس دیده می‌شوند و ضرر به‌طور مستقیم از فعل خوانده ناشی شده باشد، به‌طور مثال به‌موجب تصادف رانندگی درب خودرو آسیب جدی اعم از صافکاری و نقاشی می‌بیند لذا تعمیر و جبران این خسارت از نوع خسارت مستقیم بوده و شرکت‌های بیمه معمولاً این نوع خسارات را فوراً پرداخت می‌کنند.

خسارت غیرمستقیم اما خسارتی است که ظاهری نیست و باعث کاهش ارزش قیمت خودرو می‌شود. به این خسارت غیرمستقیم اصطلاحاً، خسارت افت قیمت خودرو گفته می‌شود.

۱-۳: افت قیمت خودرو

تعریف:

در اکثر مواقع تصادفات رانندگی باعث می‌شود تا ماشین آسیب‌های جزئی یا کلی ببیند و حتی امکان دارد بالاچاره قطعات اصلی و فابریک ماشین را عوض می‌کنند. خیلی از این آسیب‌ها اگر تعمیر و بازسازی نشوند امنیت ماشین را پایین می‌آورند. به‌طور کلی،

بسیاری از خسارت‌ها حتی خسارت‌های جزئی مثل رنگ و صافکاری باعث می‌شوند که قیمت و ارزش ماشین به مبلغ مشخصی کاهش پیدا کند. حتی گذر زمان و افت مدل ماشین هم باعث افت قیمت آن می‌شود. یا مثلاً بسته به اینکه اتومبیل زیان‌دیده چقدر کارکرد داشته باشد و کیلومتر شمار آنچه عددی را نشان بدهد، قیمت ماشین ممکن است افت داشته باشد. در واقع ماشینی که در چندین سال فقط ۱۰۰ هزار کیلومتر کار کرده و ماشینی که در طی مدت کوتاهی چندین هزار کیلومتر کار کرده تفاوت قیمت قابل توجهی خواهند داشت.

افت قیمت خودرو دلایل مختلفی دارد مثلاً: سال ساخت ماشین، قیمت روز ماشین، خودرو داخلی یا وارداتی، سابقه تصادف و یا خسارت، قسمت آسیب‌دیده (که معمولاً درب‌ها، کاپوت، صندوق عقب و سپر ماشین‌ها بیشترین قسمت‌های آسیب‌دیده هستند)، میزان خسارت، نیاز یا عدم نیاز به تعویض قطعات با توجه به اینکه امکانات و آپشن‌های ماشین‌های وارداتی معمولاً بسیار گران‌قیمت هستند و اگر آسیب ببینند باعث افت قیمت چند صد میلیون می‌شوند و موارد بسیار دیگر... موجب افت قیمت خودرو می‌گردد.

۲ - نحوه‌ی محاسبه میزان خسارت افت قیمت خودرو

خسارت افت قیمت خودرو باید توسط کارشناس ارزیاب خسارت تعیین شود. همان‌طور که ذکر شد تعیین افت قیمت به عوامل بسیار متفاوت و زیادی بستگی دارد. برای مثال سال ساخت خودرو، قیمت خودرو، خودرو داخلی یا وارداتی، سابقه خسارت، بخش آسیب‌دیده، میزان خسارت، نیاز یا عدم نیاز به تعویض، رنگ‌شدگی و ... از عواملی هستند که بر تعیین خسارت افت قیمت خودرو تأثیر می‌گذارند.

شاید سؤال اصلی درباره پوشش افت قیمت خودرو این باشد که به چه خودروهایی افت قیمت تعلق می‌گیرد؟ و افت قیمت خودرو تا چند سال است؟ پیش از افزایش شدید قیمت خودروها، افت قیمت تحت شرایط خاصی به خودرو تعلق می‌گرفت. کمتر از ۵ تا ۶ سال ساخت، محدوده قیمت و ... از عواملی بودند که تعلق گرفتن یا نگرفتن افت قیمت خودرو را تعیین می‌کردند؛ اما در شرایطی که تمام خودروها (داخلی و وارداتی، سال ساخت بالا و ...) افزایش قیمت شدید داشته‌اند، تقریباً شرایط قبلی از بین رفته

است و تنها راه تشخیص اینکه به چه خودرویی خسارت افت قیمت تعلق می‌گیرد یا خیر، بررسی کارشناس بیمه است و یا با تقاضای تأمین دلیل از شورای حل اختلاف توسط شورا کارشناس تعیین می‌گردد که با بررسی‌های صورت گرفته در حال حاضر با توجه به موارد فوق‌الذکر به خودروهای ده سال ساخت خسارت افت قیمت خودرو تعلق می‌گیرد.

معمولاً آسیب و صدمه به هر قسمت از خودرو باعث درصد مشخصی افت قیمت خودرو می‌شود؛ یعنی اینکه بسته به این که چه قسمتی از ماشین آسیب‌دیده باشد، افت قیمت خودرو بالا و پایین می‌شود:

- اگر آسیب مربوط به قطعاتی باشد که با پیچ و مهره به هم وصل می‌شوند (گلگیرهای جلو و درب‌ها) حدود چهار درصد باعث افت قیمت خودرو می‌شود.
 - اگر تصادف باعث آسیب به قسمت عقب ماشین بشود (گلگیرهای عقب) تا افت قیمت خودرو ۵ درصد خواهد بود.
 - آسیب شاسی و سینی بغل شاسی ماشین به دلیل اهمیت زیادی که در سلامت و کارکرد ماشین دارند هرکدام حدود ۵ درصد درافت قیمت خودرو اثر می‌گذارند.
 - آسیب سقف ماشین هم تا ۱۰ درصد باعث افت قیمت خودرو می‌شود. البته اگر آسیب مربوط به ستون‌های بغل سقف (کلاف‌ها) باشد افت قیمت خودرو فقط حدود ۵ درصد است.
 - ماشینی که بعد از تصادف به‌طور کامل رنگ شود هم یعنی خسارت زیادی دیده و تا ۶۰ درصد از قیمت آن کم می‌شود.
- به‌طور کلی جدول افت قیمت خودرو به شکل زیر است:

- نوع آسیب و قطعه درصد افت قیمت خودرو.
- رنگ‌شدگی گلگیرها ۴ تا ۵ درصد.
- آسیب‌دیدگی قسمت کاپوت و صندوق عقب ۵ تا ۷ درصد.
- آسیب‌دیدگی ستون‌ها، شاسی و سقف ۱۰ درصد.
- تعویض درب موتور ۶ تا ۸ درصد.
- تعویض درب صندوق ۵ تا ۶ درصد.

- رنگ‌شدگی درب‌ها ۴ تا ۵ درصد .

- تعویض گلگیرها ۴ درصد.

امروزه، رنگ‌شدگی ماشین یکی از مهم‌ترین دلایلی است که باعث افت قیمت خودرو می‌شود. مخصوصاً اگر مربوط به قسمت‌هایی چون: شاسی، سقف، ستون‌ها، کاپوت و... باشد. معمولاً افت قیمت به دلیل رنگ‌شدگی برای قسمت‌های مختلف ماشین با فرمول زیر محاسبه می‌گردد.

- رنگ‌شدگی گلگیر ۲ تا ۳ درصد افت قیمت.

- رنگ‌شدگی کاپوت ۳ تا ۴ درصد افت قیمت.

- رنگ‌شدگی درب‌ها ۳ تا ۴ درصد افت قیمت.

- رنگ‌شدگی صندوق ۳,۵ تا ۴,۵ درصد افت قیمت.

البته برای مشخص شدن میزان دقیق افت قیمت خودرو باید کارشناس، خودرو را بررسی نماید.

۳ - تحلیل و بررسی دادنامه

شعبه پنجم دیوان عالی کشور؛ شماره دادنامه: ۱۴۰۰۰۶۳۹۰۰۰۰۸۳۲۳۲۳؛ تاریخ تنظیم: ۱۴۰۰/۱۱/۱۳؛ فرجام‌خواه: شرکت سهامی بیمه ایران؛ فرجام‌خوانده: آقای ...؛ فرجام‌خواسته: دادنامه شماره ۵۱۶۵-۱۴۰۰/۰۶/۳۱ صادره از شعبه ۸ دادگاه عمومی قزوین؛ مرجع رسیدگی: شعبه ۵ دیوان عالی کشور؛ هیئت شعبه آقایان: مهدی اسلامی- رئیس و احمد کریم زاده مستشار

خلاصه جریان پرونده: آقای ... با وکالت خانم... به طرفیت آقای... و شرکت بیمه ایران دادخواست مطالبه خسارت افت قیمت خودرو و خسارات دادرسی تقدیم دادگاه‌های عمومی قزوین نموده که در شعبه ۸ به کلاس ۰۰۰۰۳۰۰ ثبت و نماینده بیمه دفاع نموده (طی لایحه) که از محل بیمه‌نامه شماره ۹۹/۱۳۵/۳۴۱۴۲_۲۱۰۲ مبلغ ۱۹۵/۰۰۰/۰۰۰ میلیون ریال خسارت به مالک خودرو پرداخت شده و نامبرده به موجب سند مورخ ۱۴۰۰/۰۳/۲۰ رضایت کامل خود را نسبت به شرکت بیمه اعلام نموده است و در جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۶/۳۱ خوانده اول دفاع کرده که تا ۳۴ میلیون تومان بیمه مالی

داشتم که تا حدود ۱۹/۵ میلیون تومان بیمه پرداخته است (ص ۲۱). دادگاه به موجب دادنامه فرجام‌خواسته به استناد نظریه کارشناس تأمین دلیل که خسارت وارده به اتومبیل سواری لیفان را شامل هزینه خرید و تعویض قطعات و تعمیرات و صافکاری و نقاشی مبلغ ۲۴/۵ میلیون تومان ارزیابی و میزان افت قیمت ناشی از تصادف را مبلغ ۲۸۸/۰۰۰/۰۰۰ ریال اعلام نموده (ص ۱۰)، حکم به محکومیت شرکت بیمه تا سقف تعهدات در قرارداد بیمه و مزاد بر آن را به عهده خوانده مقصر حادثه (آقای...) قرار داده است (ص ۲۲).

شرکت بیمه ایران نسبت به این رأی فرجام‌خواهی نموده (ص ۳۱) که پس از تبادل لوابیح، پرونده به دیوان عالی کشور ارسال و در تاریخ ۱۴۰۰/۰۹/۱۶ به این شعبه ارجاع شده است.

هیئت شعبه در تاریخ فوق تشکیل است پس از قرائت گزارش عضو ممیز و انجام مشاور به شرح ذیل رأی صادر می‌نماید:

«با عنایت به مفاد تبصره ۳ ماده ۸ و ماده ۳۹ و تبصره آن از قانون بیمه اجباری خسارات وارده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه و نظریه کارشناس تأمین دلیل مورخ ۱۴۰۰/۰۲/۲۵ که خسارات وارده به اتومبیل خواهان را مبلغ ۲۴/۵ میلیون تومان اعلام کرده لیکن پس از آن در تاریخ ۱۴۰۰/۰۳/۲۰ مطابق ماده ۳۹ مذکور با توافق مالک اتومبیل و شرکت بیمه مبلغ ۱۹/۵ میلیون تومان خسارت از طرف بیمه پرداخت شده است و افت قیمت خودرو که در اثر فعل مقصر حادثه به وجود آمده ارتباطی به شرکت بیمه ندارد مگر این که در قرارداد بیمه تصریح شده باشد که در پرونده ملاحظه نشد. بنا به مراتب رأی فرجام‌خواسته را مستندا به بندهای ۳ و ۵ ماده ۳۷۱ و بند ج ماده ۴۰۱ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی نقض و رسیدگی مجدد را به شعبه دیگر دادگاه عمومی قزوین ارجاع می‌نماید.

شرح موضوع:

جریان از این قرار است که آقای الف با خودروی خود در حال عبور بوده که ناگهان آقای ب. با سواری به دلیل بی احتیاطی و عجله فراوان با وی برخورد می‌نماید. حال، با تشخیص مأمور راهور آقای ب مقصر اصلی شناخته شده و صد درصد مقصر است. خودرو

آقای الف ۲۴/۵ میلیون تومان خسارت اصلی شامل نقاشی و صافکاری می‌گردد به انضمام ۲۸۸/۰۰۰/۰۰۰ میلیون ریال خسارت افت قیمت که دادگاه بدوی تا سقف تعهدات مالی شرکت بیمه را محکوم می‌نماید، اما با فرجام‌خواهی شرکت بیمه رأی توسط شعبه ۵ دیوان عالی کشور نقض شده و به شعبه دیگر ارجاع شده است.

تحلیل و بررسی دادنامه

اولاً: مطابق مواد یک و دو قانون مسئولیت مدنی (ماده ۱- هرکس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود است. ماده ۲- در موردی که عمل واردکننده زیان موجب خسارت مادی یا معنوی زیان‌دیده شده باشد دادگاه پس از رسیدگی و ثبوت امر او را به جبران خسارات مزبور محکوم می‌نماید و چنان چه عمل واردکننده زیان فقط موجب یکی از خسارات مزبور باشد دادگاه او را به جبران همان نوع خساراتی که وارد نموده محکوم خواهد نمود. بدیهی است منظور قانون‌گذار از دو مواد یادشده جبران خسارت زیان‌دیده است لذا در تصادفات رانندگی نیز فرد مقصر بایستی با توجه به این مواد خسارت وارده به زیان‌دیده را به‌طور کامل جبران نماید.

اصل لزوم جبران کامل خسارت

مراد از جبران کامل خسارت، این است که خسارتی مورد حکم قرار گیرد که با پرداخت آن به زیان‌دیده، گویی فعل زیان‌بار واقع نشده است؛ به عبارت دیگر، جبران کامل، عبارت از قرار دادن زیان‌دیده در وضعیت مشابه و مانند وضعیت قبل از وقوع فعل زیان‌بار است؛ بنابراین، قاضی باید با توجه به نوع ضرر وارده، طوری حکم به جبران ضرر کند که زیان‌دیده تا حد امکان در وضعیت قبل از وقوع فعل زیان‌بار قرار گیرد و یا حداقل اگر جبران به‌عین ممکن نیست، در وضعیت نزدیک به وضع سابق قرار گیرد (باریکلو، پاییز ۱۳۹۷). مراد از لزوم جبران خسارت این است که اگر زیان‌دیده شرایط مسئولیت مسئول را ثبت نمود و از دادگاه جبران خسارت وارده را خواستار شد، قاضی باید حکم

به جبران خسارت وارده بر او را صادر نماید و حق ندارد از صدور حکم به لزوم جبران ضرر وارده به هر بهانه‌ای خودداری کند. همان‌گونه که در اصل ۱۶۷ ق.ا. بر این موضوع تصریح شده است: «قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوی را در قوانین مدوّنه بیابد و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به دعوی و صدور حکم امتناع ورزد».

بنابراین، اگر زیان‌دیده خواهان جبران خسارت وارده بر خویش شود، قاضی ملزم به صدور حکم جبران تمام و کامل خسارت است و نمی‌توان به هیچ بهانه‌ای خواسته او را رد نماید یا بیشتر از زیان وارده خسارت به او پرداخت کند.

ثانیاً: قضات محترم صادرکننده توجهی به بند ب ماده یک قانون بیمه اجباری خسارات واردشده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵ (در خصوص خسارت مالی زیان‌هایی که به سبب حوادث مشمول بیمه موضوع این قانون به اموال شخص ثالث وارد شود) نداشته‌اند. در این میان، قانون‌گذار خسارت‌های مالی به‌صورت مطلق را شامل تمامی زیان‌های وارد به زیان‌دیده دانسته است لذا اگر به فرض خسارت، افت قیمت از جمله زیان‌های غیرمستقیم نیز تلقی شود با توجه به اطلاق بند ب ماده مذکور بایستی جبران گردد؛ اما مقام محترم رسیدگی‌کننده به‌درستی استناد ننموده و خسارت را مطابق بند ب ماده یک قانون مذکور دارای مفهوم عرفی ندانسته که افت قیمت را نیز شامل شود. از طرفی شرکت بیمه را متعهد به جبران خسارت مطلق دانسته است، همچنین اطلاق خسارت از ماده ۸ و ۹ قانون بیمه اجباری نیز مستفاد می‌گردد. ثالثاً: علاوه بر موارد مذکور قضات محترم امعان نظری به ماده ۲ قانون رسیدگی فوری به خسارات ناشی از تصادف مصوب سال ۱۳۴۵ که خسارت را اعم از تعمیر و کسر قیمت (افت قیمت) دانسته، نداشته‌اند.

ماده ۲ - کاردان‌های فنی راهنمایی و رانندگی و پلیس‌راه که برای رسیدگی به امور تصادفات رانندگی تعیین می‌شوند مکلف‌اند علت وقوع تصادف و چگونگی آن را صریحاً با تشریح وضع محل تصادف در صورت‌مجلس قید و میزان خسارت وارده به‌وسیله نقلیه را اعم از هزینه تعمیر و کسر قیمتی که در نتیجه تصادف حاصل می‌شود معلوم نمایند، در صورتی که تعیین میزان خسارت در محل ممکن نباشد می‌توان آن را موکول به بازدید بعدی در تعمیرگاه نمود مندرجات صورت‌مجلسی که به طریق فوق تنظیم می‌گردد

معتبر است مگر اینکه خلاف آن ثابت شود.

رابعاً: همچنین مطابق مفهوم موافق (قیاس الویت) ماده ۱۵ قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث، بیمه‌گر مکلف است بدون هیچ قید و شرط و اخذ تضمین، خسارت زیان‌دیده را پرداخت نماید و پس از آن به قائم‌مقامی زیان‌دیده از طریق مراجع قانونی برای بازیافت تمام یا بخشی از وجوه پرداخت شده به شخصی که موجب خسارت شده مراجعه نماید لذا مواردی از جهت تمثیل در این ماده قانونی ذکر شده است، بنابراین در خصوص افت قیمت به طریق اولی شرکت‌های بیمه مکلف به پرداخت کامل خسارت زیان‌دیده از جمله خسارت افت قیمت خودرو می‌باشند.

ماده ۱۵ قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه:

در موارد زیر بیمه‌گر مکلف است بدون هیچ شرط و اخذ تضمین، خسارت زیان‌دیده را پرداخت کند و پس از آن می‌تواند به قائم‌مقامی زیان‌دیده از طریق مراجع قانونی برای بازیافت تمام یا بخشی از وجوه پرداخت شده به شخصی که موجب خسارت شده است مراجعه کند: الف - اثبات عمد مسبب در ایجاد حادثه نزد مراجع قضائی؛ ب - رانندگی در حالت مستی یا استعمال مواد مخدر یا روان‌گردان مؤثر در وقوع حادثه که به تأیید نیروی انتظامی یا پزشکی قانونی یا دادگاه رسیده باشد؛ پ - در صورتی که راننده مسبب، فاقد گواهینامه رانندگی باشد یا گواهینامه او متناسب با نوع وسیله نقلیه نباشد؛ ت - در صورتی که راننده مسبب، وسیله نقلیه را سرقت کرده یا از مسروقه بودن آن، آگاه باشد.

و همچنین مطابق مفهوم مخالف ماده ۱۷ قانون بیمه اجباری خسارت وارد شده به اشخاص ثالث که موارد عدم شمولیت بیمه را به صورت حصری ذکر نموده لذا پرداخت خسارت افت قیمت نیز مشمول خسارت زیان‌دیده گردیده و بیمه‌گر به قائم‌مقامی مقصر اصلی می‌بایست تمامی خسارات و زیان‌های زیان‌دیده را پرداخت نماید.

ماده ۱۷ قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه:

موارد زیر از شمول بیمه موضوع این قانون خارج است: الف - خسارت وارده به وسیله نقلیه مسبب حادثه و محمولات آن؛ ب - خسارت مستقیم و یا غیرمستقیم ناشی از

تشعشعات اتمی و رادیواکتیو؛ پ - جریمه یا جزای نقدی؛ ت - اثبات قصد زیان‌دیده در ایراد صدمه به خود مانند خودکشی، اسقاط جنین و نظایر آن و نیز اثبات هر نوع خدعه و تبانی نزد مراجع قضائی.

خامساً: قابل ذکر است بر اساس نظریه اداره حقوقی قوه قضائیه، پرداخت افت قیمت خودرو زیان‌دیده طبق نظر کارشناسی از محل بیمه‌نامه شخص ثالث در تعهدات شرکت بیمه دانسته شده است؛ بر اساس نظریه اداره حقوقی قوه قضائیه، پرداخت افت قیمت خودرو زیان‌دیده طبق نظر کارشناسی از محل بیمه‌نامه شخص ثالث در تعهدات شرکت بیمه است.

نظریه اداره کل حقوقی قوه قضائیه؛ شماره نظریه: ۳۹۲/۹۸/۷؛ شماره پرونده: ۳۹۲-۱۰/۱۶-۹۸؛ تاریخ نظریه: ۰۶/۰۵/۱۳۹۸

اولاً، به موجب بند (ب) ماده یک قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث رانندگی ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵، خسارت مالی زیان‌هایی است که به سبب حوادث مشمول بیمه موضوع این قانون به اموال شخص ثالث وارد شود. لذا خسارت مربوط به کسر قیمت خودرو نیز نوعی خسارت مالی محسوب می‌شود؛ به‌ویژه آنکه، ماده ۲ قانون رسیدگی فوری به خسارات ناشی از تصادفات رانندگی مصوب ۱۳۴۵ نیز کاردان‌های فنی راهنمایی و رانندگی و پلیس‌راه را به تعیین میزان خسارات وارده به وسیله نقلیه، اعم از هزینه تعمیر و کسر قیمتی که در نتیجه تصادف حاصل می‌شود، مکلف نموده است. همچنین ماده ۲ قانون بیمه اجباری ... مصوب ۱۳۹۵ کلیه دارندگان وسایل نقلیه موضوع این قانون را مکلف نموده است که وسایل نقلیه خود را در قبال خسارات بدنی و مالی که در اثر حوادث وسایل نقلیه به اشخاص ثالث وارد می‌شود حداقل به مقدار مندرج در ماده ۸ این قانون نزد شرکت بیمه‌ای بیمه کنند. لذا چنانچه خودروی شخص زیان‌دیده علاوه بر خسارات وارده به بدنه آن، بر اساس تائید کارشناس متحمل افت قیمت عرفی ناشی از تصادف باشد، در این صورت از باب تسبیب، کاهش قیمت حاصله قابل مطالبه و فاقد اشکال است.

سادساً: همچنین در خصوص دفاع بیمه به دلیل پرداخت قسمتی از خسارت زیان‌دیده به مبلغ ۱۹/۵ میلیون تومان و اخذ رضایت از زیان‌دیده، مطابق ماده ۱۱ قانون بیمه

اجباری باطل بوده است.

ماده ۱۱ قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث

درج هرگونه شرط در بیمه‌نامه که برای بیمه‌گذار یا زیان‌دیده مزایای کمتر از مزایای مندرج در این قانون مقرر کند، یا درج شرط تعلیق تعهدات بیمه‌گر در قرارداد به هر نحوی، باطل و بلااثر است. بطلان شرط سبب بطلان بیمه‌نامه نمی‌شود. همچنین اخذ هرگونه رضایت‌نامه از زیان‌دیده توسط بیمه‌گر و صندوق مبنی بر رضایت به پرداخت خسارت کمتر از مزایای مندرج در این قانون ممنوع است و چنین رضایت‌نامه‌ای بلااثر است.

سامعاً: با توجه به آنکه میزان دیه کامل در زمان صدور رأی دیوان ۶۴۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان بوده لذا مطابق تبصره ۴ ماده ۸ قانون مذکور خودروی متعارف بایستی کمتر از ۳۲۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان باشد لذا استناد قضات دیوان عالی به تبصره ۳ ماده ۸ قانون بیمه اجباری در صورتی درست بوده که میزان قیمت خودروی زیان‌دیده بیشتر از ۳۲۰ میلیون تومان بوده باشد که در این صورت نه مقصر اصلی و نه بیمه‌وی خسارت مزاد بر طبق ماده ۸ را نباید بپردازد، در غیر این صورت تمامی خسارات مالی (تا سقف تعهدات مالی که ۳۴ میلیون تومان بوده) را بایستی شرکت بیمه پرداخت نماید. تبصره ۳- خسارت مالی ناشی از حوادث رانندگی صرفاً تا میزان خسارت متناظر وارده به گران‌ترین خودروی متعارف از طریق بیمه‌نامه شخص ثالث و یا مقصر حادثه قابل جبران خواهد بود.

تبصره ۴- منظور از خودروی متعارف خودرویی است که قیمت آن کمتر از پنجاه درصد (۵۰٪) سقف تعهدات بدنی که در ابتدای هر سال مشخص می‌شود، باشد. ثامناً: استدلال قضات دیوان مبنی بر اینکه (افت قیمت خودرو که در اثر فعل مقصر حادثه به وجود آمده ارتباطی به شرکت بیمه ندارد مگر این‌که در قرارداد بیمه تصریح شده باشد که در پرونده ملاحظه نشد) صحیح نبوده زیرا که بدیهی است در قراردادها در صورت سکوت و عدم توافق طرفین بایستی به قانون مراجعه نمود که مطابق این قوانین در حقوق ایران شرکت‌های بیمه مکلف به پرداخت خسارت مالی از جمله خسارت افت قیمت خودرو تا سقف تعهدات مالی می‌باشند.

۴- نتیجه‌گیری

همان‌طور که در فصول گذشته بیان شد شرکت‌های بیمه با استناد به مواد ۱ و ۲ قانون مسئولیت مدنی، ماده ۲ قانون رسیدگی فوری به خسارات ناشی از تصادف مصوب سال ۱۳۴۵، بند ب ماده یک، اطلاق کلمه خسارت مالی در ماده ۸ و مفهوم موافق (قیاس الویت) ماده ۱۵ و ماده ۱۱ و مفهوم مخالف ماده ۱۷ قانون بیمه اجباری خسارات واردشده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵/۰۲/۲۹ و مطابق قاعده لا ضرر و اصل جبران کامل خسارت، مکلف به پرداخت خسارت افت قیمت خودرو البته تا میزان سقف تعهدات مالی (حداقل دو و نیم درصد تعهدات بدنی) هستند.

۴-۱. پیشنهادها:

۱- پیشنهاد می‌گردد قضات رسیدگی‌کننده به دعوی پرداخت خسارت، امعان نظر ویژه‌ای به ماده ۳۳ قانون بیمه اجباری چنانچه بیمه‌گر یا صندوق به‌رغم کامل بودن مدارک، تکلیف مقرر در ماده (۳۱) این قانون را انجام ندهند و در پرداخت خسارت تأخیر کنند و یا بیمه‌گر تکلیف مقرر در ماده (۳۲) این قانون را انجام ندهد، به پرداخت جریمه‌ای معادل نیم در هزار به ازای هرروز تأخیر در حق زیان‌دیده یا قائم‌مقام وی محکوم می‌شود، داشته باشند و حتی اگر خواهان خسارت نیز تقاضا نمایند با توجه به آنکه این ماده به‌نوعی ضمانت اجرای تأخیر در پرداخت خسارت زیان‌دیده را تعیین نموده است، قضات در صورت اثبات تخلف شرکت‌های بیمه، آنان را مطابق ماده ۳۳ محکوم نمایند.

۲- با توجه به اینکه سقف تعهدات مالی شرکت‌های بیمه (حداقل دو و نیم درصد تعهدات بدنی) است، لذا پیشنهاد می‌گردد دارندگان مسائل نقلیه علی‌الخصوص دارندگان خودروهای نامتعارف (خودرویی است که قیمت آن کمتر از پنجاه درصد سقف تعهدات بدنی که در ابتدای هر سال مشخص می‌شود) علاوه بر دریافت بیمه شخص ثالث حتماً از بیمه بدنه نیز استفاده نمایند زیرا که در صورت خسارت شدید تمامی زیان‌های آن‌ها به نحوی با استفاده از بیمه بدنه جبران گردد.

منابع

۱. امامی، دکتر سید حسن، حقوق مدنی، ج ۱، چ هشتم، تهران، کتابفروشی اسلامی، ۱۳۶۸.
۲. آخوندی، فائزه، مسئولیت مدنی چیست؛ آشنایی با شرایط تحقق مسئولیت مدنی، ۱۳۹۶.
۳. باریکلو، دکتر علیرضا، مسئولیت مدنی، چاپ هشتم، تهران، نشر میزان، پاییز ۱۳۹۷.
۴. شهیدی، مهدی، آثار قراردادها و تعهدات، چ اول، تهران، مجد، ۱۳۸۲.
۵. صالحی، محمود، حقوق بیمه، چاپ دوم، تهران، انتشارات بیمه مرکزی ج.ا.، ۱۳۸۴.
۶. صفایی، دکتر سید حسین، الزامات خارج از قرارداد، چاپ دهم، قم، سمت، تابستان ۱۳۹۶.
۷. قانون اساسی.
۸. قانون بیمه اجباری خسارات واردشده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه.
۹. قانون رسیدگی فوری به خسارات ناشی از تصادف.
۱۰. قانون مدنی.
۱۱. قانون مسئولیت مدنی.
۱۲. کاتوزیان ناصر، حقوق مدنی الزام‌های خارج از قرارداد و ضمان قهری، چاپ سوم، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ شمس، دکتر عبدالله، آیین دادرسی مدنی (پیشرفته)، جلد نخست، چ ۲۶، تهران: دراک، ۱۳۹۰.

Responsibility for payment of car price loss damage by insurance companies according to Iranian law with review and analysis of decree 140006390000832323 of the fifth branch of the Supreme Court of Iran

Mohammad Dadmehr¹

Received:2023/01/08 accepted:2023/04/12

Abstract

Among the important legal issues that have been very influential and challenging in people's daily lives, is the investigation of liability for the loss of car price, on the one hand, considering that this issue is not explicitly mentioned in Iranian laws, insurance companies do not pay this type of damage. However, by examining the concept of the existing laws, including the Civil Liability Law and the Compulsory Insurance Law regarding damages caused to third parties as a result of accidents caused by vehicles and legal principles, insurance companies are obliged to pay all damages up to the limit of financial obligations, including the damages caused by the drop in the price of the car. And also, on the other hand, recently, a decision has been issued by the fifth branch of the Supreme Court that the decrease in the price of a vehicle caused by a traffic accident that is attributed to the culprit of the accident cannot be claimed from the insurance company if it is specified in the insurance contract. This article is written in a descriptive and analytical way, trying to review the opinions.

Keywords: civil liability, insurance, loss of car price, traffic accident, third party.

¹ Master's student of the University of Judicial Sciences in the field of commercial transportation.